

АНИЗОТРОПНІСТЬ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ТА ЛОКАЛЬНОМУ ВИМІРІ

**(Аналітична записка за матеріалами Четвертої міжнародної
науково-практичної конференції «Сучасні детермінанти фіскальної політики:
локальний та міжнародний вимір»)**

Турбулентність фіскальної політики як у національному, так і в глобальному масштабах засвідчує наявність невіршених проблем узгодженості постулатів наукового підґрунтя трансформації і розвитку інститутів держави. Світові кризові явища і пандемія в останні роки розкрили неефективність фіскальних моделей державотворення. У цьому контексті важливо проводити науково-практичні заходи, які сприяють формуванню напрямів ефективної антикризової політики і створенню умов для захищеності фінансової системи України від сучасних модифікацій світових економічних криз.

8-9 вересня 2021 р. в Західноукраїнському національному університеті (м. Тернопіль) відбулася Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір». В її роботі взяли участь провідні зарубіжні та вітчизняні вчені, державні діячі та практики. В організаційний комітет конференції надіслано 82 наукові розробки від 108 авторів.

Учасники конференції на пленарному та секційних засіданнях вели обговорення за такими напрямками: новелізаційні тенденції сучасної фіскальної політики; податкова система України в умовах геоекономічних дисбалансів; нові підходи до управління публічними фінансами; моделювання фіскальних відносин; сучасні пріоритети розвитку фінансів домогосподарств; парадигма розвитку фінансового менеджменту під впливом глобальних змін і мегатрендів; фінансова політика сталого розвитку аграрного сектору економіки; актуальні проблеми й інноваційні підходи до розвитку страхування та підвищення конкурентоспроможності страхового ринку; глобальні тренди сучасного банківського бізнесу; облік, аналіз, аудит та оподаткування: основні тренди розвитку.

Ректор Західноукраїнського національного університету д-р екон. наук, професор Андрій Крисоватий особливу увагу приділив важливості кооперації Університету з науковцями інших країн та закладів вищої освіти України в межах традиційного Міжнародного тижня. Ректор зауважив, що наука не в змозі розвиватися без обміну досвідом між різними науковими школами й пошуку можливостей для апробації та впровадження результатів досліджень. Тому приємно, що в міжнародній конференції беруть участь науковці з наших закордонних університетів-партнерів, а також науковці з Вінниці, Запоріжжя, Івано-Франківська, Києва, Луцька, Львова, Мелітополя, Одеси, Харкова, Чернівців. Наостанок Андрій Крисоватий зазначив, що професійна дискусія та обмін досвідом дають новий імпульс подальшому розвитку фінансової науки та практики.

Доктор філософії, доцент Технічного університету в Кошице (Словаччина) Йозеф Глова визнав, що протягом останніх десятиліть важливою проблемою фінансової економіки була оцінка премії за ризик власного капіталу. Особливу увагу він приділив

вивченню впливу місцевих та глобальних чинників ризику. Йозеф Глова зауважив, що в глобальній економіці структура та розміри міжнародних потоків капіталу швидко змінюються в бік глобалізованого середовища, актуалізується важливість визначення глобальних факторів ризику в процесі управління фірмами та організаціями, а також для сталого соціально-економічного розвитку країн. Він акцентував увагу на етапах розподілу активів, різних класах активів, а також систематичному ризику власного капіталу. Наголосив, що використання економетричної бета-моделі, яка змінюється в часі, дає змогу описати систематичний ризик акціонерного капіталу і відстежити, як систематичний ризик змінюється з часом.

Д-р екон. наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Захарій Варналій звернув увагу присутніх на необхідність поглиблення геофінансових викликів і посилення ролі й значення подальшого розвитку знань про безпеку в широкому розумінні. Доповідач аргументував, що з накопиченням знань безпекознавство, як і кожний науковий напрям, перетворюється на науку – безпекологію, в якій нині формується комплекс поглядів, що спрямовані на тлумачення і пояснення явищ безпеки. Захарій Варналій визначив, що безпекологія є наукою, яка вивчає закономірності ефективного забезпечення безпеки у соціальних, біологічних, технічних та інших системах, котрі реалізуються за допомогою відповідних відносин у сфері безпеки. Вчений констатував, що особливої уваги заслуговують види (різновиди) безпекології залежно від сфер безпеки: політичної, військової, екологічної, інформаційної чи економічної.

Д-р екон. наук, професор Бидгоської політехніки імені Яна та Єнджея Снядецьких (Польща) Ігор Кравчук описав регуляторні інструменти для забезпечення стабільного функціонування фінансових ринків ЄС та України, показав переваги функціонування ринків переказних фінансових інструментів та продемонстрував алгоритми кількісного оцінювання здатності фінансових ринків до циклічного розвитку.

Д-р екон. наук, професор Західноукраїнського національного університету Людмила Алексеєнко, презентуючи результати досліджень щодо економіки послуг, яка супроводжується цифровізацією, звернула увагу на те, що: збільшення частки безготівкових розрахунків змінює поведінку споживачів; формується платформна економіка (Uber, Deliveroo): онлайн-платформи забезпечують постійні та зростаючі зв'язки між постачальниками та споживачами, пропонують комплексні та економічно привабливі рішення. Більше половини фінансових операцій у світі відбувається за межами банківської системи; шеринг і гіг-економіка (фрілансерська економіка) розвиваються і змінюють характер зайнятості. 70% співробітників після карантину визнали доцільність роботи в Інтернеті.

Д-р екон. наук, професор Національного авіаційного університету Тетяна Косова зазначила, що в умовах інтеграції України до європейського економічного і соціокультурного простору зростає роль забезпечення ефективного структурно-секторального розвитку. Вона зауважила, що фінансова архітектура – це вибудована сукупність елементів фінансового забезпечення функціонування економічної системи, менеджменту і маркетингу, їх фінансового регулювання, фінансового контролю, а також визначення фінансових критеріїв ефективності. Доповідачка акцентувала увагу на тому, що прийоми фінансової архітектоники дають змогу гармонізувати

функціонування елементів економічної, управлінської, маркетингової систем, забезпечувати їх взаємодію, стійкий і збалансований розвиток на макро-, мезо-, мікрорівнях з урахуванням ефекту фінансіалізації.

Д-р екон. наук, професор Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова Георгій Рогов відстежив роль податкових стимулів у декарбонізації економіки. Науковець зазначив, що необхідно забезпечити цільове використання екологічного податку шляхом його спрямування у спеціальні фонди Державного та місцевих бюджетів; екомодернізація підприємств потребує значних інвестицій і тому доцільно передбачити на законодавчому рівні механізм інвестиційних пільг та податкових кредитів (ITS). Він вважає, що слушною є пропозиція Європейської Бізнес Асоціації щодо повернення підприємствам до 70% нарахованого екологічного податку для фінансування впровадження "зелених" технологій.

Д-р екон. наук, професор Харківського національного економічного університету ім. Семена Кузнеця Тетяна Калашнікова у своїй доповіді зазначила, що онлайн-платформи з продажу землі є важливою складовою інфраструктури ринку землі в Україні, її земельно-інформаційної та консалтингової підсистеми. Адже дані платформи спрямовані на забезпечення взаємодії учасників ринку землі шляхом надання їм високопрофесійних посередницьких послуг на всіх етапах укладання угод; забезпечують прозорість ринку землі, доступ учасників ринку до ресурсів; можливість моніторингу та спрощення процедури укладання угод купівлі-продажу земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Д-р екон. наук, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки Наталія Павліха та д-р екон. наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки Ірина Цимбалюк, окресливши технологічні, демографічні й екологічні зміни, які мають вплив на формування фіскального простору інклюзивного розвитку регіонів, зауважили, що глобальні зміни не зумовлюють лише позитивні чи негативні результати, однак, якщо вони некеровані або погано керовані, то можуть завдати більше шкоди, ніж користі. За умови визначення правильних векторів розвитку та ефективної регіональної політики ці зміни можуть активізувати ендогенний потенціал інклюзивного зростання регіону та забезпечити покращення якості життя населення.

Д-р екон. наук, професор Західноукраїнського національного університету Оксана Тулай акцентувала увагу на фінансових аспектах реформування системи охорони здоров'я України, що передбачає розмежування первинного, вторинного й третинного рівнів надання медичної допомоги, а також визначення переліку послуг, які надаються на кожному з цих рівнів. Доповідачка зазначила, що важливим є досягнення балансу між фінансуванням та кількістю і якістю послуг, що надаються пацієнтам. При цьому необхідно, щоб забезпечувався рівний і справедливий доступ населення до медичних послуг. Оксана Тулай зазначила, що: 1) у сучасному суспільстві вплив на здоров'я настільки різнобічний та інтегрований у різні сектори, що для його зміцнення потрібні нове мислення і нова парадигма; 2) у логістиці реформи фінансування первинної допомоги необхідно замінити принцип «гроші ходять за пацієнтом» на «гроші ходять за послугами». Саме ця теза відображає базисну модель реформи – закупівлю державою медичних послуг для населення; 3) потрібно започаткувати ефективну

систему моніторингу не кількості та видів наданих медичних послуг через e-Health, а якості медичних послуг через створення системи індикаторів якості первинної медичної допомоги; 4) необхідний розрахунок та встановлення коефіцієнтів до тарифів на медичні послуги, які характеризують складність пролікованих випадків та інтенсивність використання ресурсів для профілактики, діагностики, лікування та реабілітації на первинному рівні.

Д-р екон. наук, доцент Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного Олена Яцух звернула увагу на особливості впливу державної фінансової політики на функціонування та розвиток аграрного сектору економіки та виокремила пріоритети такої політики. Зокрема до стратегічних цілей першого порядку доповідачка запропонувала віднести: формування системи державного фінансування, направленої на забезпечення продовольчої та екологічної безпеки і розвитку сільських територій; необхідність оновлення на якісно новій основі матеріально-технічної бази сільськогосподарських товаровиробників та переробної галузі, логістичної інфраструктури зберігання й реалізації сільськогосподарської продукції з метою розширення експортного потенціалу й освоєння нових ринків збуту. Стратегічні цілі другого порядку – це формування ефективної системи фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств, спрямованої на покращення доступу виробників до фінансових ресурсів на внутрішньому та зовнішньому фінансових ринках шляхом запровадження інноваційних фінансових інструментів та стимулювання до використання сучасних форм спільного інвестиційного фінансування на засадах кооперації, державно-приватного партнерства та залучення міжнародних фінансових ресурсів інвестування на умовах гарантій.

Канд. екон. наук, доцент, радник з питань оподаткування ГС “Аграрний союз” Володимир Цап акцентував увагу на тому, що з прийняттям змін до Податкового кодексу України з 01.04.2021 р. ставка ПДВ для сільськогосподарських товаровиробників зменшилася з 20% до 14%, водночас податковий кредит залишився на рівні 20%, що призвело до зменшення податкового навантаження зі сплати ПДВ. Вважаємо за доцільне виключити тимчасово контроль за таким показником, як зменшення податкового навантаження, для підприємств аграрної галузі (до 01.04.22р). Сьогодні є актуальним розгляд питання щодо можливості подачі звітності та сплати зобов'язань з ПДВ сільськогосподарськими товаровиробниками один раз на квартал (таку можливість втрачено у зв'язку з відміною подачі квартальної звітності платниками єдиного податку).

Магістрант Західноукраїнського національного університету Никита Дем'янюк у своєму виступі зазначив, що розвиток суспільних відносин важко уявити без використання інформаційних і цифрових технологій, а їх застосування полегшило та змінило різні сфери публічних фінансів. Вітчизняна практика вимагає від державних структур рішучих змін та використання новітніх цифрових технологій у контексті інтеграційних процесів для забезпечення прозорості управління публічними фінансами. Доповідач зазначив, що діджиталізація не просто робить наявні дані цифровими, а передбачає здатність цифрових технологій збирати дані, встановлювати тенденції та приймати кращі управлінські рішення; реформування в сфері публічних фінансів спрямоване на широке використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій

для досягнення необхідного рівня ефективності та результативності процесів управління. Тому використання інструментів е-урядування здатне забезпечити значне покращення якості обслуговування фізичних і юридичних осіб та підвищення відкритості, прозорості й ефективності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в контексті трансформаційних перетворень управління публічними фінансами.

У межах конференції відбулися дискусійні панелі, до яких долучилися відомі науковці. Так, д-р екон. наук, професор Запорізького національного університету, Інженерного навчально-наукового інституту Наталя Метеленко окреслила вектори державної політики стимулювання сталого розвитку промислових підприємств. Доповідачка зазначила, що покращення ситуації щодо кількості викидів забруднювальних речовин і утворення відходів тільки за добувною і переробною промисловістю матиме визначальний вплив на загальний рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище в країні. Досягнення цієї мети вимагає комплексного підходу, у т. ч. інвестицій в екологічно чисті технології, підтримку екоінновацій, впровадження чистіших, дешевших та більш здорових типів приватного та громадського транспорту, декарбонізацію енергетичного сектору, забезпечення енергоефективності та співпрацю з міжнародними партнерами щодо вдосконалення глобальних екологічних стандартів.

Трендам та стратегії розвитку фінансового бізнесу присвятила увагу д-р екон. наук, професор Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана Людмила Примостка. Вона наголосила, що впроваджуючи нові підходи та інструментарій регулювання, НБУ керується основними вимогами законодавства Європейського Союзу, які Україна зобов'язалася виконувати, кращими міжнародними стандартами і практиками у сфері захисту прав споживачів та регулювання ринків фінансових послуг. Зауважено, що ефективність фінансових інновацій значною мірою залежить від інтелектуального капіталу, який в епоху економіки знань перетворився на основний фактор інноваційного розвитку.

Д-р екон. наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка Антоніна Шолойко визначила світові тренди дистрибуції страхових послуг з огляду на інтенсифікацію процесів діджиталізації. Вона зазначила, що в страхуванні інтенсифікація залежить від того, як швидко кожен із каналів дистрибуції страхових послуг переорієнтується на впровадження та використання технологічних інновацій, що дадуть змогу віддалено обслуговувати споживачів страхових послуг не лише на етапі продажу страхових послуг, а й на етапі врегулювання страхових випадків. Доповідач зауважила, що найбільш мобільним каналом дистрибуції індивідуальних ануїтетів у страхуванні життя у США під час пандемії виявився саме брокерський канал, не дуже мобільним є агентський канал та прямі продажі, проте майже без змін у продажах залишився банківський канал (+1%).

Антоніна Шолойко визнала, що в Україні інформація про структуру каналів дистрибуції страхових послуг не оприлюднюється, що пояснюється неналежною врегульованістю діяльності страхових агентів і залучених страхових посередників, а також нерозвиненістю діяльності страхових брокерів. Вона узагальнила, що національні законодавчі зміни у реалізації страхових та перестрахових продуктів

сприятимуть позитивним змінам у майбутньому щодо належного функціонування каналів дистрибуції страхових послуг.

Проблематиці розвитку міжнародного кредитування економіки присвятила виступ д-р екон. наук, доцент Одеського національного економічного університету Діана Завадська. Вона зауважила, що потенційні можливості взаємодії міжнародних фінансових організацій та державних банків у частині фінансування інноваційного розвитку в Україні не реалізуються, а також присутня інституційна неготовність вітчизняних економічних агентів, зокрема банків, до участі в реалізації інноваційної моделі розвитку економіки. Перспективними для забезпечення сталого економічного зростання та диверсифікації економіки є напрями інституційного забезпечення конкурентоспроможності України, що пов'язані із забезпеченням економічного зростання в промисловості (впровадження сучасних інноваційних промислових технологій), підвищення інноваційної складової та модернізації промисловості (провадження наукових досліджень і розробок з пріоритетних напрямів розвитку науки й техніки, модернізація індустріального сектору економіки).

Аналітичну записку підготували:

Оксана ТУЛАЙ

д. е. н., професор, в. о. завідувача кафедри міжнародних відносин та дипломатії ЗУНУ

Людмила АЛЕКСЕЄНКО

д. е. н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту ЗУНУ

Статтю отримано 23 жовтня 2021 р.

Information received October 23, 2021